

A n e t r æ e t

Nr.80, februar 2021

ISSN: 1603 – 0281

Andreas Peter Nygaard satte sit præg på Aakirkeby og omegn

Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening

Indhold

Arkivbillede fra Tejn	3
Snedkermester Nygaard.....	5
Erindringsglimt	19
Fra Pauls Dagbog.....	21
Nyt fra fotogruppen	22
Fra Det Kgl. Bibliotek	22
Konkurrencen	23

Kære medlemmer.

Jeg håber at alle medlemmer er kommet godt ind i det nye år, og at ingen har pådraget sig nogen form for sygdomme i alt det her virvar.

Vi kom knapt nok i gang med denne sæsons program, før det hele blev lukket ned igen, så vi må væbne os med tålmodighed, før vi igen kan mødes. Når det igen bliver sikkert at mødes, så har jeg den holdning, at vi må starte med en generalforsamling både for 2020 og 2021. Men det bliver ikke før det er sikkert for alle, at mødes, dvs. at ældre og svagelige medlemmer, også skal have mulighed for at møde frem uden at frygte noget. I vor forening har vi respekt for, at alle skal have mulighed for at være med, så derfor er vi meget forsigtige med arrangementer i øjeblikket. Det håber jeg alle medlemmer har forståelse for.

Jeg glæder mig helt vildt til at vi igen kan komme i gang i foreningen. Bestyrelsesarbejdet har også ligget på lavt blus, da vi heller ikke har kunnet mødes her af hensyn til smittefare blandt bestyrelsen. Men så snart vi igen kan mødes starter vi op, og begynder at arrangere det fremtidige arbejde i foreningen.

Så hold jer munter alle sammen til vi igen kan mødes. I har god tid til at kigge på jeres slægtsforskning for tiden.

Hold jer orienteret om fremtidige arrangementer på vores hjemmeside:

<https://bslf.dk/da/arrangementer.html>.

Formand Hans Ressel

Dato	Program – Husk at sætte kryds i din kalender
Udskudt	Alle Arrangementer
	Hold dig opdateret på vores hjemmeside og facebook

Arkivbillede fra Tejn

Af Jørgen Elleby

For rigtig mange vintre siden besøgte jeg Tejn Lokalhistoriske Arkiv for at høre hvad de havde på Olsker, hvor min familie kommer fra.

Efter lidt snak fik jeg oplyst dem, at min store interesse lå inden for familien Grønvall.

Lokalarkivet lå inde med et billede som de havde fået i forbindelse med et dødsbo, men de havde ikke nogen oplysninger på billedet.

Hvem var det på billedet, hvornår og hvor var det taget. De spørgsmål alle stiller sig selv når de får et familiebillede i hænderne.

Spurgt til råds

På bagvæggen står der L. Grønvall. Der er noget før L"et som er skjult bag et lille træ. Derfor fik jeg det billede præsenteret. Lokalarkivet kunne godt tænke sig nogle oplysninger på det billede og spurgte mig til råds.

I min familie har der været mange smede, så hvorfor ikke starte med en af dem.

Søgning i kilderne

I folketællingen fra 5. november 1940 fandt jeg så en tekst der passede med teksten fra bagvæggen under erhverv: " Vogn og Beslag". Det kunne så være Poul Ejner August Grønvall og Alfred Andreas Vesterdahl, der var på billedet.

Jeg kontaktede så Poul Grønvals og Alfred Vesterdahls børn pr. brev med billedet og spurgte og muligheden for at det var deres forfar. Der blev så sendt breve til: Odense, Malmø, Tranekær på Langeland og Allinge.

Den ene person, ham til højre, har samme statur (kropsbygning) som resten af vores familie, og kunne godt være Poul Grønvall.

Alfred Vesterdahl

I mellemtiden undersøgte jeg mere om Alfred Vesterdahl. Han er født i Rutsker, kom i lære som smed, han var aktiv i modstandsbevægelsen, og måtte derfor gå under jorden....

Svar fra familien

Nu kontaktede datteren mig og fortalte at manden til venstre godt kunne være hendes far.

Han var født på Bornholm og kom efter sin konfirmation i lære som smed og arbejdede som sådan, efter at han var blevet udlært.

I modstandsbevægelsen

Under krigen var han aktiv i den bornholmske modstandsbevægelse, hvor han gjorde en stor indsats. Efter en nedkastning af materiel fra et fly cyklede han hjem, men hørte en bil nærme sig. Han sprang ned i en grøft, men blev opdaget af tyskerne. De skød på ham og ramte ham i næseryggen. Han blev hevet ind i bilen, men da tyskerne troede, han var død, smed de ham ud igen. Han flygtede fra Bornholm med færgen, men sprang overbord og svømmede til Sverige.

Grønvall nedlægger smedjen

Det er nok derfor at smedjen i 1942 bliver nedlagt og indrettet til mødesal for baptistsamfundet på Nordbornholm. Mødesalen bliver indrettet for 4000 kr. og der aftales en årlig leje på 300 kr.

Poul Grønvall bygger en ny smedje på den modsatte side af vejen, men får konstateret polio i begge ben og flytter senere til Roskilde, hvor han dør i 1993.

Alfred Vesterdahl

Efter krigen blev Vesterdahl skytteelev i Sorø og færdiggjorde sin uddannelse på Gisselfeldt.

Da jagtvæsenet på Tranekær Gods i 1948 skulle opbygges fra bunden, blev Vesterdahl på anbefaling af greven på Gisselfeldt ansat på Tranekær som den ansvarlige.

I 1951 blev han gift med Fritze fra Almindingen og de flyttede ind i teaterbygningen ved slottet, hvor opgaven var at opbygge jagtvæsenet, afholde jagter og derudover uddanne skytter. I sin karriere blev han over hele landet kendt som en meget dygtig herregårdsskytte og læremester, som var højt respekteret overalt.

Alfred døde på Langeland i 2008.

Det lykkedes altså

Billeder var taget foran smedjen i Olsker, Rønnevej nr. 56 omkring 1940. Personerne på billedet var, Alfred Vesterdahl og Poul Grønvall.

Ejendommen efter ombygning til mødesal.

Snedkermester Nygaard

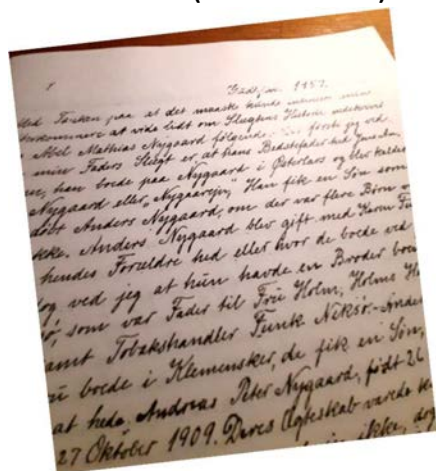

Af Thorkil Ambrosen

Snedkermester Andreas Peter Nygaard blev født i Klemensker 1846, men blev en kendt, initiativ og holden mand i Aakirkeby inden han sluttede sit liv her i 1909.

Forældre

Andreas Peter's forældre hed Anders Larsen Nygaard (1825-1896) og Karen Margrethe Didrichsdatter Nygaard født Funch (1825-1901).

Sønnens kladdehæfte

Min morfar Abel Mathias Nygaard (1886-1970), der var den yngste af Andreas Peter's børn, har i 1957 i et kladdehæfte, og med nydelig håndskrift, nedskrevet en hel del om sin slægt, sit liv og hans børn.

I dette kladdehæfte skriver han: "Bedstefar hed Jens Andersen, han boede på Nygaard i Østerlars og blev kaldt Nygaard eller 'Nygaarijn' "

Med det mener han, at efternavnet Nygaard, kom af gårdens navn og at Jens Andersen, Nygaardens ejer, var hans farfar.

Nygaard i Østerlars

Plejefar

Der er således ingen tvivl om at navnet Nygaard stammer fra Nygaard i Østerlars, men der hvor min morfar tager fejl, fordi han ganske enkelt har været uvidende om det er, at han tror, at Jens Andersen var hans biologiske farfar, men kirkebøgerne siger altså noget andet, for Jens Andersen har altså været hans plejefar.

Biologiske far

Andreas Peter's biologiske far hed Anders Larsen og er født i Aaker den 18. maj 1825.

Han blev døbt i Aakirkeby den 19. juni 1825, hvor alene navnet Anders Larsen er skrevet ind.

Anders' forældre hed Anders Nielsen og Ane Margrete Larsdatter.

Navnet Nygaard

I Folketællingen i 1834, altså ni år senere, nævnes, at Anders Nielsen modtog fattigskat og at han var separeret. Anders Larsen Nygaard har derfor med stor sandsynlighed været plejebarn på 1. vdg. Nygaard i Østerlars, hvorfra han har fået navnet Nygaard.

Øgenavn til brugernavn

Navnet har åbenbart været brugt om ham, men det er altså først da han bliver gift at navnet Nygaard bliver skrevet ind i kirkebogen og det endog med en parentes, men ikke desto mindre har det siden da været familiens efternavn.

Moderen

Karen Margrethe Didrichsdatter var født Funch, og hendes ophav er der flere oplysninger om.

I direkte linje 8 generationer tilbage, er hun efterkommer af Didrich Carstensen Colding (1600-1638), der var sognepræst i Aakirkeby fra 1624 til 1638, hvor han døde, sandsynligvis af pest.

Forældre gift

Anders og Karen blev gift i Klemens Kirke den 29. november 1845.

I kirkebogen fra Klemensker kan det læses, at ungkarl Anders Larsen, og i parentes (Nygaard), 21 år gammel,

bliver gift med pigen Karen Margrethe Funch 20 år gammel.

Parentesen omkring Nygaard må skulle tolkes på den måde, at Anders Larsen ikke er døbt Nygaard, men tilsyneladende er blevet kaldt det.

Plejefar figurerer

I kirkebogen er også angivet forlovere. Den ene er Didrich Funch og han er brudens far.

Den anden er en Jens, hvor efternavnet er svært at tolke, men det kan være Andersen?

Hvis det forholder sig således, er der nok tale om Jens Andersen fra 1. vdg. Nygaard i Østerlars og altså ham, som min morfar kalder for Anders Larsens far, men som rettelig har været hans plejefar.

Forældrenes skilsmisse

Ægteskabet mellem Anders og Karen kom dog kun til at vare kort.

De har efter al sandsynlighed ikke været gift mere end få år, da de bliver skilt.

Min morfar skriver: *"Ægteskabet varede kun kort, de blev skilt, af hvad grund ved jeg ikke, dog tror jeg ikke, at det var utroskab fra nogen af siderne"*

I en oversigt over skifteforretninger, kan det læses, at Karen Margrethe skiftede i 1853, hvorfor skilsmissen må være foregået i 1853 eller evt. 1852.

Giftermålet har således højst varet i 8 år, men ikke usandsynligt i en kortere periode.

Faderens sidespring

Men min morfars meddelelse om, at det ikke skyldtes utroskab skal muligvis tages med et forbehold. Det er nemlig således, at Anders Larsen Nygaard i 1854 bliver udlagt som barnefader til en pige, som blev født den 7. oktober 1854 i Gudhjem. Moderen hed Margrethe With.

Pigen blev døbt den 29. oktober 1854 i Gudhjem kirke under navnet Amalia Christiane Margrethe Nygaard.

Folketællinger

Ifølge folketællingen i 1860, hvor hun er 6 år gammel, bor hun hos Kirstine og Peder Espersen Due i et hus i Østerlars og benævnes som plejedatter.

I folketællingen i 1870 er hun opført som tjenestepige i Østerlars på 20. slg. Kjeldsebygård.

Dør i barselsseng

Hun bliver gift med Peter Andersen Kofoed den 24. november 1878 og de får datteren Eline Margrethe Christine Kofoed 10. marts 1878.

Amalie dør den 22. marts 1879 i barselsseng kun 25 år gammel.

Datteren Eline udvandrer senere til USA.

Far hos slægtninge

Min morfar skriver, at Anders Larsen Nygaard kom til at bo hos nogle slægtninge i Nyker.

I folketællingerne i årene herefter kan man læse, at han bor i Nyker sammen med en husbestyrerinde. Hun hed Kirstine Dorthea Due og hun angives også som fraskilt.

Ligeledes kan man læse, at han ernærede sig som skrædder.

Min morfar skriver, at han kun så sin farfar én gang som dreng og dernæst nævner han, at han kan huske, at hans forældre var til farfarens begravelse. Der har altså været kontakt mellem far og søn, men dog nok kun begrænset.

Mor gift igen

Karen blev gift anden gang den 23. april 1856 i Aakirkeby med enkemand Esper Hansen (1788-1878) der boede 62. Slg. Fårebygård i Fåreby.

I Kures gårdregister kan man læse, at han købte gården i 1834. Inden da ejede han 7. slg. Lille Pilegård i Bodilsker fra 1813-1834.

Fårebygård 1949

Opvækst på Fårebygård

Det var her på 62. slg. Fårebygård Andreas Peter havde en del af sin opvækst.

Min morfar skriver, at gården nedbrændte på et tidspunkt, hvorefter de flyttede til Sletteenge.

Her havde de, som min morfar skriver: *"avl til et par køer, de sidste år før far blev konfirmeret."*

I Kures gårdregister kan det læses at 62. Slg. Fårebygård i 1861 blev overtaget af en ny ejer.

I 1861 har Andreas Peter været 15 år. Det må derfor antages, at de er fraflyttet gården ved branden, hvorefter der er gået et par år, før der er kommet en ny ejer i 1861.

To halvsøstre

I ægteskabet mellem Karen og Esper kommer der to døtre, Caroline Kirstine Espersen (1856-1938) og Margrethe Marie Espersen (1861-).

Min morfar skriver, at Margrethe døde som barn.

Kirsebær hos Caroline

I øvrigt nævner han, at de havde kontakt til hans fars ene halvsøster og hjemmet der.

De besøgte dem gerne en gang om året i "kirsebærtiden".

Halvsøsteren Carolines mand hed Hans Larsen og kom fra 7. slg. Puggegaard i Ibsker.

Deres eget ejendom bestod af 6 tdl. jord og han havde en del biavl.

Hver sin tro

Når denne familie kom til Aakirkeby, så kom de almindeligvis også forbi Andreas Peters hus og fik en kop kaffe. Men så nævner min morfar: *"Grunden til den sparsomme omgang var måske, at de var temmelig grundtvigianske, de hørte til Valgmenigheden, og vi hørte jo til Evangelisk Luthersk Missionsforening."*

Min morfar omtaler også, at han sammen med de andre familiemedlemmer arvede dette hjem, der var jo ingen børn.

Onklen havde været på Hvilehjemmet Klintbo ved Nexø i nogle år, imens havde huset stået tomt.

De arvede ca. 16-1700 kr.

De tre halvsøstre

Andreas Peter Nygaard havde foruden én halvsøster fra faderes side også to halvsøstre fra moderens side.

Den sidste halvsøster var 15 år yngre end Andreas Peter, og hendes far var ved hendes fødsel 73 og moderen 36 år gammel. Der er ingen efterkommere fra disse to halvsøstre til Andreas Peter.

Halvsøsteren på faderens side fik i sit ægteskab en pige, men døde som 25-årig. Pigen udvandrede den 9. marts 1911 til New York, USA.

Jeg har aldrig hørt om det i familie-sammenhæng og gætter på, at min morfar intet har vidst om det, men hans far, Andreas Peter, må have hørt om det, andet synes ret usandsynligt.

Andreas Peter Nygaards opvækst

Da Andreas Peter Nygaard var op mod konfirmationsalderen, var han om sommeren ude at tjene som vogterdreng.

Efter konfirmationen kom han i snedkerlære hos Malmberg i Rønne. Læretiden var 5 år. I disse 5 år fik han ikke nogen egentlig løn, men havde kost og logi hos mesteren.

Tranberg

I perioden hvor han var i lære blev han religiøst vakt ved at høre på pastor

Peter Christian Tranberg (1832-1896). Min morfar skriver: *"Da Tranberg først i 1860'erne trådte ud af Folkekirken og dannede en Frimenighed, blev far medlem af denne."*

Snedker i Østermarie

Efter udstået læretid flyttede Andreas Peter til Østermarie.

Her boede han hos avlsbruger Jørgen Hansen Kjøller, på ejendommen "Boet", Lyrsbyvej 8.

Jørgen Hansen Kjøller's hustru, Elisabeth Christine, var en søster til Tranberg. På den måde har der været en tæt forbindelse til Tranberg.

Jørgen Hansen Kjøller køber i 1871, 18. slg. Strandbygård i Østerlars.

Nu flytter Andreas Peter hen til en prædikant Peder Kofoed, der boede lige ved siden af Frimenighedens hus.

Mens han boede hos Jørgen Hansen Kjøller og nu hos Peder Kofoed, arbejdede han som snedker rundt omkring hos egnens landmænd.

Aakirkeby

I 1872 flyttede Andreas Peter til Aakirkeby, hvor han bl.a. hjalp til med at bygge Missionshuset i Østergade.

I 1875 er han fyldt 29 år og bygger hus, bliver gift og nedsætter sig som mester i Aakirkeby.

Nygaard opfører som mester bolig og værksted i Østergade 27-29, Aakirkeby.

Nygift

Karoline Birgithe Mortensen (1847-1926) er fra Aaker og ligesom ham selv medlem af Tranbergs Frimenighed.

Længe mod Præstedammen

I 1881 byggede han nyt stuehus til Proprietærgården Vallensgård, men købte samtidig det gamle stuehus, som han nedrev og genopførte på et

areal mellem det gamle Fællesmejeri og Pedersker Landevej.

Her genopbyggede han den gamle længe fra Vallensgård med facade ud mod Præstedammen.

Mod syd var der 6 fag som blev indrettet til to beboelseslejligheder, som blev lejet ud.

Herefter var der en port og nord for denne var der 8 fag hvor han indrettede hesteslagteri og stalde.

Han havde herefter altid en hest, som han om efteråret kørte på syd- og østlandet med. Her opkøbte han slagteheste, som blev slagtet i hans hesteslagteri. Til selve slagtingen havde han engageret en slagter.

Langt hovedparten af kødet blev solgt i København, hvor en god del gik til Zoologisk Have.

Genopført længe mod præstedammen

Senere blev en del af denne længe ført tilbage til Vallensgaard og opført som "Jægerhuset" i Ekkodalen.

Vognmandsrute

I forbindelse med salget til København startede han en egen vognmandsrute mellem Aakirkeby og Rønne.

Hestekødet skulle til Damperen og han havde brug for at bringe bygningsmateriale med tilbage enten fra damperen eller fra handlende i Rønne og omegn.

Det kunne være kul, kalk, grus og andre byggematerialer, som han havde brug for i sin virksomhed.

Da toget kom i 1900, blev hans egen rute mindre benyttet.

Østergade 28-30

Men så gik han i gang med at bygge en stor bygning ud mod Østergade.

Her blev der foruden stuehus også indrettet værksted og møbelmagasin, da han efterhånden havde oparbejdet en stabil produktion af møbler.

Slagbænk fra Andreas Peter Nygaard, 1904

Dragkiste fra Nygaard, anno 1897

Han var også en af de store producenter af ligkister, som han især fremstillede om vinteren.

producenter af ligkister, som han især fremstillede om vinteren.

I forbindelse med denne produktion blev der oprettet en systue, hvor der blev syet ligklæder.

Her var det konen Karoline Birgithe som havde ansvaret og styrede arbejdet.

Vognmandskørsel

På et tidspunkt, nok omkring 1890, ophørte han med hesteslagteriet.

Han havde i nogle år forpagtet ca. 7 tdl. Præstegårdsjord. Forpagtningsafgiften var 50 kr. pr. tdl. om året, men så skulle han også sørge for snerydning for hele Præstegården.

Til landbruget var der to heste nogle

køer og svin. To mand var ansat til at passe det.

Af det der kan læses ud af min morfars skriverier, har disse to personer med ansvaret for landbruget også haft ansvaret for vognmandsdriften, der udover varekørslen mellem Aakirkeby og Rønne også kom til at bestå af stadskørsel i en Landauer.

Den blev primært brugt om sommeren, hvor man kunne leje ham til at blive kørt, altså en slags taxiforretning.

Forpagtet jord

Med nedlægningen af hesteslagteriet, byggede han ude på marken en ny ko- og svinestald og en ny tærskelænge. Men dele af Præstegårdsjorden blev efterhånden inddraget til forskelligt byggeri og derfor var han på udkig efter anden jord.

Her lykkedes det ham, at få Kirkeskolodden på ca. 6 tdl. i forpagtning. I en hel del år havde han derfor ca. 12 tdl. i forpagtning i alt.

Igangsætter

I mange år var han medlem af Ligningskommissionen i Aakirkeby. Også i Håndværkerforeningen i Aakirkeby var han medlem af bestyrelsen i mange år og ikke mindst var han med til at stifte Aakirkeby Bank.

Men udover dette fik han også tid til at være søndagsskolelærer i Vestermarie, og sammen med Jørgen

Wilhelm Jørgensen på 21. slg. Brændegård i Vestermarie, havde de oprettet et Bibliotek, hvor søndagsskoleeleverne kunne låne bøger.

Tranberg

I min morfars beskrivelse af sit hjem og sin far mærker man at der helt fra ungdommen af har været et særligt forhold til Peter Christian Tranberg. Andreas Peter havde jo meldt sig ind i Tranbergs Frimenighed, ligesom hans kone også var medlem der i sin ungdom.

Men som det kendes fra de mange beskrivelser af hvordan det gik Tranbergs Frimenighed, og herefter Christian Møllers dannelse af Luthersk Missionsforening, så fulgte Andreas Peter i første hånd Christian Møller, men har så i 1890, ved uroen i Luthersk Missionsforening og dannelsen af Evangelisk Luthersk Missionsforening, tilsluttet sig denne.

Begrundelsen hertil kan være mange, men det er en kendsgerning, at blandt dem der tilsluttede sig Evangelisk Luthersk Missionsforening, ofte var flere fra det bedre borgerskab, det kan være en begrundelse.

Store følelser

Taknemligheden til Tranberg, på trods af, at hans forkyndelse var mere lov end evangelium, som nogle hævder, kan genfindes i et par forhold.

Min morfar

skriver f.eks.: *"Mor og far der i deres ungdom var medlem af Tranbergs Frimenighed, sagde om ham, at han prædikede og græd."*

Videre kan man pege på følgende citat fra min morfar: *"Møller opførte sig vel også noget selvrådigt og skarpt mod Tranberg, der jo var Frimenighedens præst og forstander."*

Tranberg forlod Bornholm og rejste til Amerika. Her fungerede han som rejseprædikant og som professor på et dansk, norsk teologisk præsteseminar i Chicago.

Tranberg døde 64 år gammel i 1896 i Minneapolis i USA.

Mindesmærket

I forskellige kilder om Tranberg kan det læses, at det især var de folk, som senere kom til at danne Evangelisk Luthersk Missionsforening, som bevarer en vis respekt for Tranberg. Om denne analyse passer, skal jeg lade være usagt, men i tilfældet Andreas Peter Nygaard og hans familie passer det dog i en vis grad, når man læser det min morfar skriver: *"Efter Tranbergs død blev der samlet penge*

ind for at rejse ham et mindesmærke her på hans fødeø.

Dette minde blev rejst på Højskolens Festplads i Ekkodalen.

Ved afsløringen var der en masse mennesker til stede, deriblandt også mine forældre, søskende og mig. Der var talere fra forskellige retninger indenfor Folkekirken, hvoraf jeg husker provst Bostrup, pastor Christiansen Rø samt Hans Kofoed, der var den eneste der havde været prædikant i Tranbergs Frimenighed."

Men så fortsætter han: *"Møller og de andre var vistnok døde dengang."* Her tager min morfar dog fejl. Chr. Møller døde først i 1907.

De folk, som havde brudt med Tranberg og havde fulgt Chr. Møller, var generelt ikke til stede.

Det har muligvis især været folk fra Folkekirken og dem, der havde tilsluttet sig Evangelisk Luthersk Missionsforening, der var der.

Konens forældre

Anders Peter Nygaards kone, Karolines far og mor hed henholdsvis Morten Larsen (1804-1870) og Bodil Kirstine Larsen, født Hansdatter (1806-1898).

Morten Larsen stammede fra Snogebæk og hans slægt kan føres tilbage til en der hed Guldberg Terkelsen (1642-1691).

Bodil Hansdatters slægt kan føres tilbage til Karen Jacobsen født Rytter (1661-1725).

Bodil Hansdatter

Min morfar skriver om sin mormor, Bodil Kirstine, at hendes forældre hed Hans Bengtsen (1780-????) og Karen Kirstine Bengtsen født Andersdatter (1761-1808).

Bodils mor Karen døde allerede, da Bodil var 2 år gammel. Hun kom derfor i pleje hos sin mormor, som hed Ingeborg Hansdatter og var gift med en Anders, efternavnet er ukendt, men han var født i 1760 og derfor må det formodes, at Ingeborg har været af samme alder.

Ingeborg var jordemoder i Povlsker. Hun havde en hest, som hun red ud på når hun skulle bistå ved fødsler.

Hos datter og svigersøn Nygaard

Min morfar nævner om sin mormor, Bodil, at hun flyttede ind hos sin datter, Karoline, altså hans mor, i 1895.

Min morfar nævner, at både han og hans mor, Karoline jævnligt sad og læste af Rosenius skrifter, men hun havde også Det Nye Testamente med store bogstaver som hun selv læste, ligesom hun havde en storstilet salmebog og Luthers Huspostille. Herudover nævner min morfar, at han også spillede på mundharpe for hende.

Travl opvækst

Det er også bemærkelsesværdigt i dag, at læse følgende, som min morfar skriver: *"Dog min tid var også temmelig optagen, jeg var allerede dengang fodermester, vi havde jo 5-6 køer og et ret stort svinehold, desuden gik jeg i Friskole 2 ½ time hver formiddag. Jeg legede næsten aldrig med andre børn, men opholdt mig meget hos min bedstemor."*

Aktiv mor

Karoline havde således altid mange gøremål hun skulle tage sig af og løse. Hun stod for husholdningen til hele virksomhedens mandskab, hun bestyrede systuen og hun havde ry for at være en god "Mâdakonna". Hun havde ansvaret for og tog sig af flere ting i missionshuset ved særlige lejligheder, hvor der var servering.

Herudover har hun også skullet tage sig af de 4 børn.

Aktive søndagsskoleledere

Min morfar nævner også at hun var søndagsskolelærerinde i Aakirkeby. Her skal det erindres, at Andreas Peter var søndagsskolelærer i Vestermarie. De har således begge været afsted om søndagen for at holde søndagsskole, men hvert sit sted.

Min morfar har nogle særlige ord om sin moder, som bør med her, hvor hovedpersonen er Andreas Peter. Han skriver nemlig: *"Min moder var ikke i besiddelse af samme forretningstalent som min far, men hun var et udpræget arbejdsmenneske."*

Beundrede far

Hvem min morfar i bund og grund havde mest sympati for og så mest op til og havde som forbillede, kan der selvfølgelig gættes på. Men som jeg har oplevet min morfar, er jeg ret sikker på, at hans beundring lå omkring hans far, Andreas Peter Nygaard, som han reelt gerne ville have været en tro kopi af. Hvilket dog ikke lykkedes i større sammenhæng.

Gravstenene i kirkegårdsmuren

4 børn

Karoline og Andreas Peter Nygaard fik fire børn:

Karl, Laura, Alman og Abel.

Karl Andreas Nygaard (1876 – 1940)

Karl Andreas havde allerede som dreng lyst til landbruget, men hans far syntes, at han først skulle lære sig et håndværk.

Han kom i malerlære og må vel kunne kaldes næsten udlært, da han nåede at være i lære i 3 ½ år. Men han blev syg og fik lægelig besked på, at han burde finde et andet erhverv end at være maler.

Han blev derfor landbrugselev på 51. slg. Værmelandsgård Aaker og var der i 1 år.

Herefter var han hjemme i Aakirkeby og tog sig mest af hestene og fulgte dem i det arbejde de skulle bruges til.

Østerlars

I 1904 købte han 31. slg. Dalegaard i Østerlars.

Til gården hørte 76 tdl. Prisen var 31.500 kr.

Han var en driftig landmand og forbedrede gården ganske meget.

Karl Andreas Nygaard var sognerådsmedlem i Østerlars – Gudhjem i 8 år og i hele denne periode var han Skatte-kasserer.

Karl Andreas

Det var en betroet opgave og det var kun Sognerådsformanden og Skatte-kassereren der modtog honorar for deres opgaver.

Hvad Sognerådsformanden fik ved jeg ikke, men min morfar oplyser, at Skatte-kassereren modtog 200,- kr. årligt. Hans yngste søn Povl overtog gården i 1938 og betalte 62.000 kr. for den. Karl Andreas døde i 1940, 64 år gammel.

Laura Kristine Nygaard (1878 -1941)

Laura lærte Kjolesyning og hattepyntning.

I 1903 købte hun huset Storegade 23 i Aakirkeby og startede her en mode-

og broderiforretning, hvor salg af hatte også indgik.

Udover hendes arbejde med forretningen var hun også i mange år søndagsskolelærerinde i Aakirkeby.

Laura Kristine

Forretning i 28 år

Da hun imidlertid blev mere og mere tunghør, måtte hun sælge forretningen i 1931.

Det var en dame som i flere år havde hjulpet hende i butikken, som købte og overtog forretningen.

Hun blev selv boende i en lille lejlighed i huset frem til hendes død i 1941. Hun blev 63 år gammel.

Alman Peter Nygaard (1880 – 1939)

Alman kom i snedkerlære i sin fars forretning. Læretiden var 4 år.

Herefter arbejdede han som svend hos snedkermester Hammer i Nexø i 1

år, herfra tog han til Rønne hvor han arbejdede hos snedkermester Jespersen i 5 år.

Efter således at have været væk hjemmefra i 6 år, kom han tilbage til virksomheden i Aakirkeby.

Alman Peter

Da hans far døde i 1909, overtog han virksomheden.

Alman interesserede sig ikke for de sidevirksomheder, som hans far havde og disse blev derfor afviklede i farens sidste leveår, hvorfor Alman alene overtog snedkervirksomheden.

Ung kone

Da Alman Peter i 1925 var 45 år gammel, blev han gift med Ellen Ipsen. Hun var kun halvt så gammel som ham.

Ellens mor havde gået til præst og var blevet konfirmeret sammen med Alman Peter.

I sommeren 1935 blev Alman Peter syg. Det startede med en slem influenza, som siden udviklede sig til bronkitis. Sygdommen blev værre og værre

over tid og i 1939 døde han, 59 år gammel.

Hans kone Ellen solgte herefter snedkerforretningens varelager og værktøjsinventar og ombyggede huset til to lejligheder.

Den ene lejlighed vendte ud mod Østergade, her blev hun selv boende.

Gift igen

Ellen der arbejdede som damefrisør blev gift igen i 1944 med den jævnaldrende Marius Peter Jespersen fra Østerlars, der havde været i lære i Alman Peters snedkerivirksomhed, men som ved nu var bosat på Amager.

Abel Mathias Nygaard (1886 -1970)

Abel interesserede sig for landbruget. Men først i 1902 kom han ud at tjene og var altså 18 år før han kom ud hjemmefra.

Han skriver ikke noget særligt om dette, men han må have hjulpet til derhjemme.

Hans første plads var på Bakkegård i Povlsker.

Uddanner sig

I 1903-04 var han landvæsenselev på 51. slg. Værmelandsgård i Aaker, herefter var han på 31. slg. Dalegård i Østerlars hos hans bror Karl.

I vinteren 1906-07 var han så elev på Bornholms Højskole.

Efter højskoleopholdet var han på St. Duegård i Aaker.

Fra 1. november 1908 blev han selvstændig avlsbruger på en parcel fra 31. slg. Dalegård.

I 1910 byttede han denne ejendom ud med en ejendom i Præstegaden i Østermarie. Til denne ejendom hørte 13 tdl. jord. Den solgte han igen i 1913.

Herefter var han igen på 31. slg. Dalegaard i Østerlars et stykke tid inden han tog til Borris Landbrugsskole i Vestjylland på et kursus.

Herefter var han på St. Spageregård i Østerlars 2 ½ år.

Grønvang

Efter at have set på mange forskellige ejendomme også af lidt større størrelse, købte han 1. juli 1916 ejendommen Grønvang i Krakket, Østerlars.

Til ejendommen hørte 5 ½ tdl.

På dette tidspunkt har han arbejdet i landbruget både som ansat, men også som ejer i 13 år.

Hertil har han også været på Højskole på og Landbrugsskole i Vestjylland, langt hjemmefra.

Abel Mathias

Han blev gift den 27. december 1916 som 30-årig med Karen Bolette Henriksen Nygaard f. Kjær.

Mens de boede i Krakket arbejdede han omkring 70 dage om året på St. Spageregård. I 1923 købte han ejendommen Dalshøj i Østerlars.

Dalshøj blev overtaget af deres ældste søn, Karl Andreas i 1951. Abel Mathias døde i 1970. Han blev 84 år gammel.

Søgte om udrejse til Amerika

Ved en tilfældighed har jeg fundet ud af, at Andreas Peter Nygaard har søgt om udrejse til Amerika,

Det fremgår, at der er en forevisningsdato den 25. januar 1883 og kontrakten har nr. 5200.

Ansøgeren er Andreas Peter Nygaard, 36 år, snedker og fra Aakirkeby og med bestemmelsessted Wisconsin.

Der er dog intet der tyder på, at rejsen nogensinde er sket.

Hvis der er nogen, der har bud på, hvorfor han har leget med tanken om Amerika, vil jeg være meget interesseret i at høre om det.

Mail: t.ambrosen@gmail.com

Erindringsglimt

Af Birgitte Borgen Müller Marcussen

I coronatiden begyndte jeg at indhente erindringsglimt fra russertiden.

Metoden er samtale med ældre mennesker, der fortæller om, hvad de selv har oplevet i perioden 9. maj 1945-5. april 1946.

Efter samtalen nedskriver jeg erindringerne og sender disse til accept af det ældre menneske. Samtidig beder jeg om accept af, at erindringsglimtene videresendes til Ø-arkivet. Det er Amanda på Ø-arkivet der er tovholder i denne del af indsamlingsarbejdet. Hermed følger erindringen fra:

Peter Hansen (1939-).

Født og opvokset på landbrugsejendommen "Aspebakken", Rønnevej 35, Bodilsker, 3730 Nexø.

Søn af Bodil og Aksel Hansen.

Forældrene fik 6 børn, der blev født i 1936, 1937, 1939, 1941, 1944 og 1946.

Russerne kom til Bornholm 9. maj.

Kort efter skete følgende:

Fire russere kom til os, hvor far og mor og *vos 5 bælla* var hjemme.

Det er svært at beskrive, hvordan de

så ud, men senere blev vi klar over, at de var mongoler.

Den ene russer manglede det yderste på næsen, der nok var skudt af.

Den anden havde et hul gennem armen, så man kunne se igennem armen.

I familien har vi senere talt om, hvordan det kunne foregå, men vi havde alle set hullet.

Russerne var bevæbnet med pistoler og bajonetter med store lange knive. De gjorde ikke noget med *vos bælla*, men far og mor blev udsat for et hold-up.

Russisk Hold-up

Far blev jaget ud ved at to mand tog fat i ham i skulderen og førte ham udenfor og stillede sig i døråbningen. De to andre truede min mor.

Hun prøvede at holde dem hen, men de forlangte måd på et sprog, vi ikke forstod.

Hun gjorde fagter til, at her var intet spiseligt, men så holdt de hende hen og gik på opdagelse i spisekammeret. De havde noget tøjlinned med. På det tømte de maden ud og bandt det i en knude. Så gik de.

Nysgerrige børn

Så kom der flere de næste dage. De gik i spisekammeret og i kælderen. Vi *bælla* fulgte med i, hvad der skete på landevejen. Vi var nysgerrige.

Kolonne med hestevogne

Når der kom russere i hestevogne, var mandskabet ofte døddrukkent. Flere gange så vi, at de på hestevognen havde døde mennesker.

Der blev snakket om, at russerne medbragte tyvekoster, når de ankom til Bornholm. Der blev også snakket om, at russerne skød på transportskibe.

Voldsomme russere

Vi hørte senere om andre beboere i nærheden, som de skræmte med slag og med våben.

De første russere virkede som om de var vant til at forlange mad.

Senere blev russerne bedre organiseret. Da blev det kontant afregning.

Ved voldtægt blev de likvideret her og nu, af deres egen officer.

Fra Pauls Dagbog

Af Jens Aagesen

Jeg har smugkigget lidt i min fars dagbog fra 1930'erne

Zonen i Østermarie 15/7 1931 – 1/5 1944.

23. juni 1934, Sct. Hans aften.

.... Da vi så kom op til Mekanikeren så vi at Zonevognen var rykket ud og skulle slæbe en Vogn til Rønne, og da Hansen selv skulle køre ud med den, kørte Fruen også med og derfor blev Frk. Helga Kofoed ene hjemme igen. Et øjeblik efter kom hun også ud, og da vi fik Øje på hende gik vi straks ned til hende, da vi regnede med at det ville vare temmelig længe inden Hansens kom hjem igen.

Vi stod i starten lidt og snakkede fra vejen, men som Tiden gik kom vi op på Verandaen i Haven og så gik Frk. Kofoed ind og lukkede op for Radioen, hvorefter hun låste Havedøren op og vi marcherede alle 3 ind i den bedste Stue.
Men vi måtte jo hele Tiden passe på at Hansens ikke kom hjem.

Hver gang der kom en Bil forbi stod vi på spring.

En gang var så fór vi af sted alle sammen, men vi kom snart tilbage alle sammen. Det var en anden Bil.

Vi havde det forresten meget hyggeligt alle 4 derinde i Stuen. Vi sad delvis og snakkede og hørte Radio.

Da klokken blev ca. 1 kom Bilen hjem og vi stod jo alle parate og da den havde fået drejet om bag Gavlen sprang vi alle 3 ud på en Gang og det gik jo stærkt skal jeg lige love for. Vi løb gennem Haven og sprang over Hække. Hvordan det gik nogle af Blomsterne i Haven skal jeg ikke svare for. Vores eneste tanke var bare at komme hjem.

Og jeg tænker også at Frk. Kofoed har haft strængt i det Øjeblik, da hun jo skulle låse Havedøren efter os, og så skulle hun jo sætte alle stolene på plads i Stuen, lukke for Radioen, lægge sig på Divanen og holde Vagt ved Telefonen.

Nyt fra Fotogruppen

Af Elo Jacobsen

FOTO-gruppen har ikke været på "arbejde" i den forgangne tid, men jeg har brugt lidt af tiden til at kigge på nogle af alle de billeder der er taget.

Skolebilleder

Fotograf Kaare Rasmussen var en meget virksom mand, og han tog blandt andet mange skolebilleder.

Jeg tænker så om der er nogen frivillige der vil hjælpe med at sætte navne på alle disse billeder?

1941-1962

Der er billeder fra næsten hele øen. De ældste er fra 1941 – og de sidste er fra 1962.

Kontakt mig venligst på mail:

elo.jacobsen@outlook.dk

så kan vi komme i gang,
når denne pandemi er overstået.

Billedet er fra Realskolen i Aakirkeby, 1945.

Fra det Kgl. bibliotek

FÅ ADGANG TIL 6 MIO. AVISSIDER

I disse coronatider har det Kgl. Bibliotek i samarbejde med Copydan, Tekst & Node, Dansk Journalistforbund og Kulturministeriet åbnet op for online adgang hjemmefra til 67 digitaliserede aviser udgivet i perioden 1921-2002. Det drejer sig bl.a. bornholmske:

Bornholms Avis, 1828-1957 og
Bornholmeren, 1902-1994

men naturligvis også andre udgåede, ejerløse aviser. I alt 67, indeholdende 6 millioner avissider.

Du linker ind på:

<https://www.kb.dk/ejerloseaviser>

Vælg en avis, årstal og et søgeord:

En side dukker så op med søgeordet markeret med **gult**

Tilbuddet gælder indtil bibliotekerne lukker op igen. Så skynd dig!

Konkurrencen

1. Hvad betyder Puerpera
2. Hvilket år blev foreningen stiftet”?
3. Hvornår er det Blå Tirsdag?
4. Hvad er Cognatiske slægtslinie?
5. Hvor meget er en Kvadratreb ?.
6. Hvad kan ”Hemmelighed” også være ?.
7. Hvor finder man Surhaala ?.
8. Hvor finder man Helvedes port?

----- o o o -----

Der er 1 gavekort lydende på 200 kr. som præmie hver gang. Der trækkes lod blandt alle rigtige indkomne svar.

Alle besvarelser skal være formanden i hænde senest den **1. april 2021**.

Svarene sendes til Hans Ressel, Dampmøllegade 11, 3700 Rønne.

På et postkort eller lignende eller sendes på E-mail: kon@bslf.dk

Mærkes ”Konkurrence”.

----- o o o -----

Svar på sidste konkurrence

1. 1844
2. 8 skæpper
3. Fortegnelse over potentielt personel til flåden.
4. Stævningsmænd.
5. uægte
6. 6 søndag efterpåske
7. Nord for Nexø i Ibsker sogn
8. Ifølge BHS. Stednavne ligger den på Møns klint og Dronningestenen i Almindingen

----- o o o -----

Tillykke til vinderen af konkurrencen:

Medlems nr.: 007.87, Jørn Kjøller

----- o o o -----

Åbningstider Bornholms Ø-Arkiv:

Når de engang åbner igen!

Mandag:	10:00 – 14:00
Tirsdag:	Lukket
Onsdag:	12:00 – 16:00
Torsdag:	10:00 – 14:00
Fredag:	10:00 – 13:00

Foreningens Facebooksgruppe:

”Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening” er en lukket gruppe kun for medlemmer.

Du kan få godkendt din ansøgning, hvis du skriver dit medlemsnummer på anmodningen.

Bestyrelsen

Formand: Hans Ressel

Tlf.: 30 13 81 82

E-mail: fm@bslf.dk

Næstformand: Elo Jacobsen

Tlf.: 30 49 26 51

E-mail: nf@bslf.dk

Kasserer: Tonni Jørgensen

Tlf.: 56 96 45 58

E-mail: ks@bslf.dk

Sekretær: Fie Ellebye

Tlf.: 24 93 15 15

E-mail: sk@bslf.dk

Best. Medl.: Susanne Ressel

Tlf.: 56 95 81 82

E-mail: 1bm@bslf.dk

Best. Medl.: Jørgen Elleby

Tlf.: 42 19 90 91

E-mail: 2bm@bslf.dk

Best. Medl.: Palle Pedersen

Tlf.: 40 30 92 83

E-mail: 3bm@bslf.dk

Suppleant: Erik Hørringsen

Tlf.: 25 72 25 84

E-mail: 1s@bslf.dk

Suppleant: Jack Funch

Tlf.: 24 67 11 73

E-mail: 2s@bslf.dk

Anetræet

Deadline på Anetræet er på følgende datoer: 1. jan. - 1. apr. - 1. jul. - 1. okt.

Redaktør

Jens Aagesen

E-Mail: red@bslf.dk

Nyheder og artikler du synes kunne have interesse for os andre, sendes til: red@bslf.dk